

Н.Л. Виногорова,
провідний фахівець сектору підготовки
науково-педагогічних кадрів ДРІДУ НАДУ

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ У ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ЗМІСТОВНОГО АНАЛІЗУ ПОНЯТТЯ «ПРИНЦИП»

Проаналізовано існуючі підходи в сучасній теорії державного управління до виокремлення та систематизації принципів державного управління в контексті дослідження змісту дефініції.

Ключові слова: теорія державного управління, принцип державного управління, систематизація, класифікація.

Проблеми формулювання принципів державного управління, аналізу їх змістовних характеристик, обґрунтування класифікації чи систематизації принципів державного управління є надзвичайно актуальними, оскільки є складовими того проблемного поля методології державного управління, що потребує нагального вирішення. Розширення та поглиблення поглядів на наукове знання й пізнання, що зумовлені недостатнім розвитком методології державного управління через процес становлення науки як самостійної галузі знання, не можуть не торкатися уявлень про властивості законів і принципів як форм знання, про їх співвідношення, особливості їх функціонування в науці та практиці, про класифікацію законів і принципів тощо.

У теорії державного управління наукова думка щодо класифікації принципів державного управління, взаємозв'язку категорій «принцип», «закономірність» та «закон» не є усталеною. Неузгодженість у науковій думці щодо визначення поняття принципу, його змістовного навантаження, ототожнення його із поняттям закону і закономірності призводить до існування найрізноманітніших класифікацій принципів. Саме зміст поняття «принцип» і стає головним чинником, який визначає той або інший підхід до систематизації чи класифікації принципів державного управління. При цьому необхідно зазначити, що на класифікацію принципів значно впливає предмет

дослідження: в багатьох дослідженнях розглядаються не загальні принципи державного управління, а конкретні принципи здійснення певного роду діяльності, наприклад «принципи державного управління гендерною політикою» [3], або «принципи реформування системи органів виконавчої влади» [14], або «принципи побудови моделі соціального бюджету» [12] тощо.

Під принципами державного управління дослідники розуміють: «керівні правила, основні положення та норми поведінки, якими керуються учасники державного управління» [4]; «принцип у пізнанні означає вихідну основу для побудови теорії» [16]; «принципи – це закономірності..., що визначають зміст, організаційну структуру та життєдіяльність компонентів державного управління» [15, с. 162]; «провідна ідея, правило, покладене в основу якоїсь діяльності» [17, с. 20]. Визначення поняття «принцип» відрізняється (при цьому іноді в одних і тих самих дослідників), від повного ототожнення із поняттям «закономірність»: «принципи державного управління – це об'єктивні закономірності...» [9, с. 27; 15, с. 162] до вказівки на похідний характер принципу по відношенню до закономірності «принципи являють собою результат узагальнення людьми об'єктивних законів та закономірностей» [10], або «принципи управління визначаються як правила, які ґрунтуються на певних закономірностях» [17, с. 201], «принципи державної служби – це основоположні ідеї, в яких відбиваються об'єктивні закономірності» [15, с. 197].

Етимологічний же аналіз поняття «принцип» (від лат. *principium*) вказує на його значення як «перший, першопричина, начало, основа» [13]. Таким чином, на наш погляд, спостерігається певна невідповідність характерологічних ознак принципу – вказівка на його похідність від закону (вторинність), та його змістовного етимологічного навантаження. На нашу думку, ідея похідного характеру принципу (його вторинність) по відношенню до закону не є такою очевидною, як здається на перший погляд. Однак, це твердження є лише власною позицією автора і виступає одним із можливих

варіантів вирішення даної дилеми, яке не претендує на остаточне, безальтернативне її розв'язання. Воно потребує пояснень та ґрунтовного попереднього аналізу існуючих підходів з виокремлення принципів державного управління.

Щодо розрізнення понять «принцип», «закономірність» і «закон», то тут можна погодитися із думкою О. Сушинського: «З формально-логічного погляду, принцип не відрізняється від ідеї і закону, він також являє собою судження. Тому специфіку принципу, і як ідеї, можна виявити лише за функціонального його розгляду» [16, с. 64]. Якщо підійти до з'ясування змісту поняття «принцип» з точки зору його функціонального призначення, то, на нашу думку, принцип на відміну від ідеї закону у площині практичної діяльності, має виконувати функцію спрямування поведінки, функцію формування поведінкового стандарту, ідеалу, взірця.

Ґрунтовний аналіз існуючих підходів до систематизації принципів державного управління міститься у навчальних посібниках з державного управління В. Малиновського [7, с. 190 – 199], за загальною редакцією Н. Нижник та В. Олуйка [4, с. 28 – 35], у курсі лекцій Г. Атаманчука [17] та ін. Важливо, що в даних роботах у якості підстави для систематизації принципів вказується «виокремлення тих загальних закономірностей, відносин і процесів, які притаманні державному управлінню» [18]. Однак за відсутності узгодженості у визначенні поняття «державне управління», формулюванні закономірностей, відбувається те, що на цьому підґрунті різні автори пропонують різні класифікації принципів державного управління, які в певних положеннях збігаються, а іноді значно відрізняються. Наприклад, В. Малиновський, аналізуючи існуючі підходи щодо класифікації принципів, виокремлює дві великі групи принципів: загальні та структурні [Там само], у монографії «Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи» за загальною редакцією В.В. Цветкова виокремлюються такі групи принципів: 1) «суспільно-політичні принципи, що відбивають та розкривають соціальну природу державного управління, його

детермінованість і обумовленість суспільством»; 2) «культури управління, що синтезовані через дослідження функціональної та організаційної структур державного управління...» [15, с. 162-163] Н. Нижник і О. Машков пропонують систематизувати принципи за трьома основними групами: суспільно-політичні, структурні та принципи державно-управлінської діяльності [8]. Таку ж підставу для систематизації та подібну до вищезазначеної системи принципів висунули автори навчального посібника «Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади» [5, с. 28 – 35].

На жаль, наведені вище класифікації не позбавлені певних недоліків, а саме: у класифікації В. Малиновського у групі загальних принципів, принцип – «централізація і децентралізація», що вказаний автором, на нашу думку, можна скоріше віднести до механізмів державного управління, ніж до принципів, так само як і «плановість». При цьому принцип «єдиноначальність» дослідник визначає спочатку серед загальних принципів [7, с. 196], а пізніше «єдність керівництва» віднесено до групи структурних принципів, так само як «оптимальність централізованих і децентралізованих форм управління» [7, с. 198]. Класифікаціям, що запропоновані у вищезазначеній монографії за загальною редакцією В. Цветкова, а також у навчальному посібнику «Системний підхід в організації державного управління», і які є дуже подібними, незважаючи на те, що містять різну кількість основних груп принципів, притаманні, з нашої точки зору, такі недоліки: принцип функціональність, а також концентрація, комбінування, сумісність, диференціація управлінських функцій є скоріше не принципами управління, а організаційно-структурним механізмом, який залежно від конкретних управлінських цілей набуває форми концентрації, або диференціації, чи комбінування функцій тощо. Також виходячи із розуміння того, що принцип від закону відрізняється саме тим, що містить норму, є правилом, «має застосовуватися в теоретичній і практичній діяльності людей з управління» [1, с. 265], навряд чи можна до принципів державного

управління віднести вказані в цих класифікаціях як принципи «процесний», «відтворювальний», «динамічний», «територіально-галузевий», «лінійно-функціональний» тощо. Містячи відображення закономірності державно управлінського процесу, це є лише характерними рисами, ознаками державного управління.

Г. Атаманчук у курсі лекцій з теорії державного управління, вказує що характер кожного принципу і систематизація (зв'язок принципів між собою) не можуть бути довільними, але «мати певні, і достатньо вагомні підстави» для цього [1, с. 268 – 278]. Серед таких підстав учений визначає: 1) «виокремлення тих загальних закономірностей, відношень та процесів, які притаманні усій системі державного управління, забезпечують тривалість залежностей держави і суспільства та утворюють щось вихідне, типове для закономірностей, відношень і взаємозв'язків різних груп її елементів (підсистем)» – вони є підґрунтям для виявлення загальносистемних принципів державного управління; 2) «закономірності..., які організують групи онтологічних елементів державного управління... цілі, функції, структура, процес» – дають змогу виділити групу структурних принципів державного управління; 3) «своєрідні, унікальні закономірності... організації тих або інших управлінських елементів» – на їх підґрунті формується група спеціалізованих принципів [Там само]. Хочемо зауважити, що вади цієї класифікації подібні до зазначених вище, оскільки виокремлені в ній принципи (у підсистемах) є подібними до принципів розглянутих попередньо класифікацій.

Достатньо заплутаною, з нашої точки зору, виглядає класифікація принципів державного управління, яку запропонували російські дослідники Д. Зеркін та В. Ігнатов у курсі лекцій з теорії державного управління «Основи теорії державного управління». В якості підстави систематизації принципів науковці вказали «об'єктивні закони і функції соціального і державного управління, специфіка держави як політично організованого суспільства» [6]. На цьому підґрунті автори виокремлюють групи принципів: 1)

загальнометодологічні принципи; 2) організаційні системно-структурно-функціональні принципи; 3) принципи розробки, прийняття й виконання рішень; 4) принципи управління окремими сферами суспільного життя [Там само]. Д. Зеркін та В. Ігнатов у підсистемі загальнометодологічних принципів державного управління розглядають, наприклад, принцип об'єктивності, який, на думку авторів, «означає необхідність адекватного відображення (достовірної інформації) суб'єктом управління реального стану суспільства і держави» [Там само], а дотримуватися цього принципу – «означає виходити із дійсного стану речей, а не з умоглядних припущень». На жаль, застосування цього принципу у практиці державного управління пов'язано зі значними труднощами, адже критерії адекватності, достовірності відображення є досить розмитими, так само як і думка щодо «реального стану речей» може не просто не співпадати в різних суб'єктів управлінської діяльності, але й бути діаметрально протилежною, а що стосується дотримання принципу об'єктивності, то ми вважаємо, що суб'єкт управління не може достеменно знати дійсний стан речей, оскільки відображення у пізнанні завжди є приблизним, а об'єкт управління, перебуваючи в русі, весь час змінюється, через що суб'єкт управління весь час і керується «умоглядними припущеннями». Далі, висунутий дослідниками «принцип економії ентропії» [Там само], відповідно до якого суб'єкт управління «обирає той вид і метод дії, який може привести до найменших руйнувань об'єкта, яким управляють та незворотнім втратам енергії і ресурсів» [Там само], на наш погляд, є дещо надуманим, оскільки, по-перше, навряд чи суб'єкт управління свідомо буде діяти так, аби об'єкт, яким він управляє, зазнав через його управлінську недбалість якоїсь руйнації, а по-друге, уявимо чиновника, який скаже, що у своїй діяльності він керується «принципом економії ентропії». Також до цієї групи автори віднесли «принцип найменшої дії», суть якого полягає у «вимозі вибрати з можливого арсеналу управлінських впливів ті, в результаті яких спостерігається мінімальний рівень ентропії» [Там само]. На наш погляд, об'єднувати в один тематичний

блок такі принципи, як економії ентропії та найменшої дії з принципом об'єктивності та пріоритету державної політики не зовсім коректно з огляду на їх різний ієрархічний статус з точки зору загальнофілософських підвалин наукової теорії та методології. Це свідчить про неузгодженість окремих компонентів наукового аналізу російських фахівців, відсутність чіткої та збалансованої системи наукових категорій та понять, коли в одній методологічній площині розглядаються під прикладним кутом зору закони діалектики, загальнонаукові принципи та, одночасно, закони та принципи похідного типу, які проявляються та реалізуються в конкретних галузях теорії та практики.

З усіх існуючих досі підходів щодо типологізації принципів державного управління найбільш прийнятним і вдалим, з нашої точки зору, є підхід, викладений у колективній роботі В. Бакуменка, В. Князева, Ю. Сурміна «Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку» [2]. Автори в якості підґрунтя для типологізації принципів використовують їх функціональне призначення: «Принцип виступає як початкова теоретична посилка формування знання, вказує правильну спрямованість пізнавального процесу, в оцінці він виступає основою оціночної діяльності, а в практиці визначає напрям і характер перетворення» [Там само]. На цій основі автори об'єднують принципи в кілька сімей: пізнання, оцінки, моделювання, проектування державного управління; побудови, реформування держави; організації, здійснення державного управління. Такий підхід, дійсно, враховує, на нашу думку, по-перше, наявність поведінкової складової принципу, тобто його призначення виступати нормою, правилом поведінки, а по-друге, віддзеркалює існуючу різницю між принципами, що притаманні сфері пізнання та сфері практичної діяльності. Вважаємо, що всі виокремлені дослідниками групи (сім'ї) принципів можна умовно поділити на дві великі мегагрупи – 1) принципи пізнавальної діяльності (які мають свої особливості, але загалом мало відрізняються від принципів пізнання в будь-якій іншій галузі); 2) принципи

здійснення практичної діяльності в державному управлінні (мають суттєву відмінність від подібних груп принципів в інших сферах діяльності). Однак при цьому необхідно враховувати, що іноді буває дуже важко розмежувати практичну і пізнавальну діяльність через їх взаємопов'язаність, обумовленість і взаємозалежність, так само і принципи діяльності пізнавальної та практичного здійснення не розглядаються як такі, що виключають один інший «або – або», але у взаємозв'язку та взаємодоповненні.

У монографічній роботі за загальною редакцією В. Князева «Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми» розглядається як проблема визначення та класифікації принципів, так і закономірностей державного управління. На думку авторів, «на відміну від закономірностей ... принципи відображають наші знання про них. Будь-яке правило, що сприяє вдосконаленню здійснення управлінських процесів та прийняття управлінських рішень, може займати місце серед принципів, поки досвід не спростує його» [5]. На користь висловленого нами припущення, що принцип повинен містити норму, правило, – говорить друга частина вищезазначеної тези. Однак аналіз тих принципів, що авторами виокремлені у групу «принципи здійснення управлінських процесів та прийняття управлінських рішень», тобто за нашим розумінням принципів практичної діяльності дає підстави для сумнівів, що дослідники чітко розмежовують закономірності і принципи, принципи пізнання і принципи практичного здійснення. Так, до основних принципів раціональної організації будь-яких процесів ними віднесені: пропорційність, неперервність, паралельність, прямоточність, ритмічність, концентрацію однорідних предметів праці, гнучкість, згладжування потреб у ресурсах, цілеспрямованість, комплексність, наукову обґрунтованість [Там само]. Групу універсальних принципів раціоналізації системи управління персоналом, організації та побудови її структури, на їх думку, утворюють принципи: самоорганізації соціальних систем, координації, управління, зворотного зв'язку, контролю,

ресурсозбереження, програмно-цільового підходу, оптимальності управління, принцип неповної визначеності меж і умов управлінської роботи, обмеженості інформації, соціальної відповідальності тощо [Там само]. Автори монографії, вказуючи, що принцип будучи правилом «сприяє удосконаленню здійснення управлінських процесів» [Там само], тобто ним можна користуватися, застосовувати його (і це поліпшуватиме управлінську діяльність), або ні (погіршуватиме її), – при цьому не наділили більшість виокремлених ними принципів такою властивістю.

Принципи практичної реалізації державно-управлінського впливу на різних рівнях його здійснення розглянуто в монографічному дослідженні О. Оболенського «Державне управління та державна служба: сучасні напрями розвитку» [10]. У цій роботі науковець виділяє кілька груп принципів: загальні, «що належать до механізму держави в цілому» і часткові, «дія яких поширюється лише на окремі ланки державного механізму, певні органи або групи органів» [Там само]. Поділяючи загалом підхід автора щодо структурування системи принципів державної служби, необхідно зазначити, що О. Оболенський дуже слушно вказує на таку сутнісну характеристику принципу як «бути першоджерелом», тобто відзначає первинність принципу по відношенню до закономірності: «принципи визначають сутність державної служби, її найважливіші риси» і «встановлюють закономірності в системі організації та функціонування державної служби» [1] при цьому поряд із тезою «принципи державної служби ... віддзеркалюють об'єктивні закономірності...», або «об'єктивні закономірності... знайшли своє вираження у комплексі принципів...» [Там само].

У цих тезах знайшлося підтвердження власних думок щодо співвіднесеності принципів та закономірностей. І ця подвійна роль принципу – з одного боку, виступати відображенням закономірностей, а з іншого – формувати, встановлювати закономірності, – це не є плутаниною, але дійсно розкриває призначення, теоретико-методологічну роль принципу. Адже, за ситуації, коли спочатку у надрах усталеної, визначеної ситуації з'являються

нові відношення, зв'язки, і з часом вони набувають регулярного характеру, то в такому випадку принцип стає результатом, відображенням тих закономірних зв'язків, що вже склалися. Так, наприклад, загальновідомо, що Закон України «Про державну службу», стаття 3 якого визначає принципи державної служби, був введений у дію у 1993 р. Тобто, очевидно, що з моменту проголошення незалежності України до 1993 р. державна служба як інститут існувала, однак протягом цих двох років формувалася як явище на нових засадах, і лише із часом, коли нові зв'язки і відношення набули закономірного характеру, вони знайшли свій вираз у принципах і отримали правове закріплення в законі.

З іншого боку, існують ситуації, коли навпаки, – первісно визначається принцип державного управління, а вже після вибудовується у відповідності до нього система закономірних зв'язків і відношень. Так, у 1917 р. спочатку з'явився принцип: «Землю – селянам, фабрики – робітникам, згідно із зазначеним принципом почали формувати нову владу, нові владні відносини, державно-управлінські зв'язки як у вертикальній, так і в горизонтальній площинах, адже старі зв'язки зовсім не придатні для нової структури державного управління, нових методів його здійснення. Таким чином, даний приклад свідчить про пріоритетну роль принципу та похідний характер закономірностей у державному управлінні.

На нашу думку, за еволюційного розвитку подій, у більшості випадків, суб'єкт пізнання, відображаючи існуючи в державному управлінні закономірності через низку законів, формулює принципи пізнання цих подій та принципи практичної діяльності, що опредмечуються: принципи пізнання – у теоретико-методологічних настановах (засадах, методичних рекомендаціях, науково-теоретичних розвідках тощо); принципи практичної діяльності – у нормативно-правових актах, стратегічних комплексних програмах розвитку, інструкціях, інших документах, якими керується у своїй діяльності державний службовець. За революційного перебігу подій або докорінному реформуванні, на нашу думку, за точку відліку береться

принцип, який задає напрям, виступає джерелом формування всіх зв'язків та відношень, тобто у даному випадку закономірності виступають похідними від принципу. За подібної ситуації принципів не може бути багато, але лише один – два, основоположні. Вони так само набувають предметності в такий же спосіб, як і в першому випадку. Проте даний висновок щодо співвідношення принципів та закономірностей є лише нашим гіпотетичним припущенням і потребує подальших обґрунтувань та досліджень.

Таким чином, можна констатувати, що існування численних підходів до класифікації та систематизації принципів державного управління, пов'язано, по-перше, із невизначеністю самого поняття «принцип державного управління», його змістовного співвідношення із загальнонауковими та специфічними законами та їх прикладного застосування; а по-друге, значною мірою дана проблема обумовлюється певною неоднозначністю інтерпретації базової категорії науки державне управління, оскільки сам феномен державного управління інтерпретується досить широко.

Існуючі систематизації принципів державного управління, авторами яких є відомі та авторитетні дослідники, мають певне логічне обґрунтування та можуть розглядатися у якості базових для подальших розробок. Проте, на наш погляд, головною відмінністю принципу що відрізняє його від закону, є його призначення, основна якість – бути правилом, способом здійснення чого-небудь, нормою, що спрямовує поведінку. Виходячи із подібних міркувань, можна відзначити, що більшості принципів, які зазначені в існуючих класифікаціях, на нашу думку, не притаманна зазначена властивість, і скоріше за все, вони є рефлексією закономірності.

Що ж стосується вирішення дилеми щодо первинності або похідності принципів та законів державного управління, то її вирішення потребує глибоких, комплексних досліджень і ми лише поверхово означили можливі підходи щодо її вирішення: з одного боку, принцип може виступати в якості усвідомлених, відображених закономірностей і бути похідним від них, а з

іншого боку, є ситуації, коли принцип стає «першоджерелом», основою, головною ідеєю, яка формує певного гатунку зв'язки та відношення, які набувають закономірного характеру, тобто у цьому разі принцип є первинним, а закономірності похідними.

Список використаних джерел

1. *Атаманчук Г.В.* Теория государственного управления : курс лекций. – 2-е изд., дополн. – М. : Омега-Л, 2004. – С. 265 – 278.
2. *Бакуменко В.Д., Князев В.М., Сурмін Ю.П.* Методологія державного управління: проблеми становлення та подальшого розвитку // Вісник УАДУ. – 2003. – № 2. – С. 18 – 20.
3. *Грицяк Н.* Принципи державного управління гендерною політикою // Вісник НАДУ, 2004. – № 2. – С. 81 – 88.
4. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади: навч. посіб. / за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка. – Львів: Вид-во нац. ун-ту “Львівська політехніка”, 2002. – С. 28.
5. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми : моногр. / кол. авт. ; за ред. В.М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ. – “Міленіум”, 2003. – С. 153 – 157.
6. *Зеркин Д.П., Игнатов В.Г.* Основы теории государственного управления. – М. : Тесса, 2000. – С. 136 – 141.
7. *Малиновський В.Я.* Державне управління : навч. посіб. – К.: Атіка, 2003. – С. 190 – 199.
8. *Нижник Н.* Проблеми сьогодення державного управління в Україні // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, присвяченої 10-річчю Академії, Київ, 31 трав. 2005 р. : у 2 т. / за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 27.
9. *Нижник Н.Р., Машков О.А.* Системний підхід в організації державного управління : навч. посіб. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – С. 56 – 58.
10. *Оболенський О.Ю.* Державна служба: підручник. – К. : КНЕУ, 2006. – С. 150-151.
11. *Оболенський О.Ю.* Державне управління та державна служба: сучасні напрями розвитку. – Одеса : АО БАХВА, 2003. – С. 42 – 45.
12. Особливості і принципи побудови моделі соціального бюджету // Сучасна економічна теорія і державні фінанси: Зб. пр. / О. Кілієвич, І. Розпутенко, О. Романюк та ін. – К. : Вид-во УАДУ, 1999. – С. 341 – 344.
13. *Плахотнюк Н., Тараконич О.* Принципи реформування системи органів виконавчої влади // зб. наук. пр. УАДУ. – вип. 2, 1999. – Част. I. – С. 280 – 284.
14. Принцип // Сучасний словник іншомовних слів / Укл. :О.І. Скопенко, Т.В. Цимбалюк. – К. : Довіра, 2006. – С. 561.
15. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи: моногр. / наук. кер. В.В. Цветков. – К. : Оріяни, 1998.
16. *Сушинський О.І.* Актуальні проблеми методології наук державного управління // зб. наук. пр. Укр. Академії держ.упр. при Президентіві (Львів.філіал). – Львів : ЛФ УАДУ: Кальварія, 2000. – Вип. 3.
17. *Шишикіна Н.Ф.* Система принципів державного управління загальною середньою освітою // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. :

Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2006. – № 1 (27). – С. 201.

Vynogradova N.L. Contemporary approaches for systematization of the principles in the theory of public administration in the context of analysis of the notion “principle”.

Approaches, existing in the modern theory of public administration, to determination and systematization of principles in the theory of public administration in the context of analysis of the notion investigation are analyzed.

Key words: theory of public administration, principle of public administration, systematization, classification.

Виноградова Н.Л. Современные подходы к систематизации принципов в теории государственного управления в контексте содержательного анализа понятия «принцип».

Проанализированы существующие подходы в современной теории государственного управления к выделению и систематизации принципов государственного управления в контексте исследования содержания дефиниции.

Ключевые слова: теория государственного управления, принцип государственного управления, систематизация, классификация.